

повинен бути на першій шпальті чи головній сторінці сайту та привертати увагу. Повага до загиблих та їх родин має бути в основі будь-якого матеріалу».

Без сумніву, в основу підготовки журналістських матеріалів як чутливої, так і конфліктно-чутливої журналістики (що в цілому близькі за змістом, з деякими відмінностями умов створення), висвітленні проблем вразливих груп населення мають бути покладені принципи людиноцентричності, суспільствоцентричності й головне правило такої журналістики: «Не нашкодь».

Карпова І. Г., Пушкар Є. В.

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Проблема булінгу не є новою, вже більше ніж півстоліття привертає увагу суспільства, зокрема, й науковців – педагогів, психологів, соціологів, представників інших наук. Її почали вивчати у 1960–1970-х роках, коли суспільство почало усвідомлювати зв'язок між девіантною поведінкою та вихованням у шкільні роки. Булінг є явищем, широко поширеним у США, Європі та багатьох інших країнах. В американських школах, для прикладу, 86% дітей віком від 12 до 15 років стверджують, що зазнавали різного роду знущань.

В Україні також простежується ця тенденція, що підтверджують статистичні дані про зростання підліткової злочинності та агресії в учнівському середовищі. Про актуальність проблеми свідчить і увага до неї на державному рівні.

Зокрема, у низці нормативно-правових актів (Закон України «Про освіту», 2017 р.; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», 2019 р.; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми», 2024 р. та

ін.) законодавець визначає поняття булінгу, його ознаки, напрями діяльності керівників освітніх установ щодо запобігання та протидії булінгу, адміністративну відповідальність за вчинення булінгу та інші аспекти.

Булінг (цькування) визначається законодавчими документами як психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми», 2024).

Отже, булінг може проявлятися у різних формах: фізичний булінг (удари, штовхання, знищення речей, крадіжки), вербальний булінг (лайка, насмішки, образи за ознаками статі, раси чи сексуальної орієнтації), соціальний булінг (виключення з групи, оголошення чуток), письмовий булінг (образливі записки, малюнки або знаки) та електронний булінг (поширення чуток, образливих коментарів) через електронну пошту, мобільні телефони та соціальні мережі (Мельниченко А., Тілікіна Н., 2018).

Булінг можна вважати першим кроком до насильства та злочинної поведінки. З цього приводу Т. Алексєєнко слушно зазначає, що булінг – це свідомий, навмисний і заздалегідь обдуманий повторюваний акт заподіяння шкоди, який вселяє страх, погрожуючи подальшими нападами (Алексєєнко Т., 2018).

А. Мельниченко та Н. Тілікіна наголошують на тому, що основними факторами, які сприяють булінгу, можуть бути імпульсивність, спалахи гніву, егоцентризм і бажання привернути увагу чи домінувати замість прагнення до побудови здорових стосунків. Низька успішність може призвести до зниження самооцінки, що збільшує ризик виникнення насильницької поведінки по відношенню до більш успішних

дітей. Зловживання алкоголем також є причиною агресивної поведінки, що виникає у молодих людей, які вживають алкоголь, що, у свою чергу, ускладнює їх контроль над емоціями, управління гнівом і здатність до розв'язання проблеми (Мельниченко А., Тілікіна Н., 2018).

Дослідник І. Сидорук зазначає, що до причин булінгу можуть належати також інші психічні розлади, зокрема, дефіцит уваги та гіперактивність, розлади поведінки, біполярний розлад, опозиційно-викличний розлад, посттравматичний стресовий розлад і нарцисизм, а також різні порушення розвитку.

Люди із такими розладами часто виявляють запальність, вибуховий гнів, агресивну поведінку та нехтування почуттями інших. Нарцистичні особи можуть стати агресивними, якщо не отримують належне визнання їх «важливості» від оточення. Також існує стійка модель соціально-деструктивної поведінки, пов'язана з порушеннями соціального визнання, що може бути пов'язано з такими факторами, як генетичні особливості, травми головного мозку, екологічні чинники та закріплені шкідливі поведінкові моделі (Сидорук І., 2018).

На думку О. Луценко, К. Ткачук, до факторів, що підвищують ймовірність насильницької поведінки, можна віднести соціальне оточення, в якому ростуть підлітки, наявність агресивних або насильницьких моделей поведінки серед однолітків чи в родині; стресові ситуації, такі як проблеми в навчанні або взаємодії з іншими, емоційне напруження.

Підлітки, які відчувають відчуження чи неприйняття з боку своїх ровесників, можуть вдаватися до насильства, намагаючись привернути увагу або встановити владу. Деякі медіа, відеоігри, фільми чи музика можуть підштовхувати підлітків до агресивної поведінки, зокрема, через наслідування насильницьких сцен. Підлітки, які відчувають непорозуміння або недооцінку з боку дорослих, можуть шукати способи привернути увагу через насильство. Нарешті, недостатня здатність до конструктивного вирішення конфліктів може змусити їх звернутися до насильства як способу розв'язання проблеми (Луценко О., Ткачук К., 2013).

Отже, булінг у сучасних школах є серйозною проблемою, яка має різноманітні причини, такі як соціальне середовище,

психологічні розлади, низька самооцінка та вплив медіа. Фактори, що сприяють булінгу, це, насамперед, імпульсивність у поведінці, низька самооцінка, соціальне оточення, стреси, вживання алкоголю та наркотиків, а також психічні розлади. Усе це веде до серйозних наслідків, таких, як емоційні травми, агресивна поведінка та порушення у взаєминах серед підлітків.

Актуальним залишається завдання розв'язання цієї проблеми через виявлення причин булінгу в кожному конкретному випадку, створення сприятливого середовища у школах, впровадження ефективних програм, що сприяють зниженню насильства та побудові здорових стосунків серед молоді, а також проведення профілактичної роботи щодо запобігання булінгу.

Отже, для успішної організації роботи щодо протидії булінгу в середовищі закладу загальної середньої освіти важливо проводити профілактичну роботу серед підлітків, а для цього, у свою чергу, дослідити, наскільки представники підростаючого покоління обізнані із цією проблемою.

В контексті теми дослідження нами на базі Новобілоуського ліцею було проведено анкетування учнів 7 класу на тему «Що вам відомо про булінг». Анкетуванням було охоплено 12 учнів віком 12–13 років. Мета анкетування: визначити, чи відомі учням поняття «булінг», ролі учасників процесу булінгу, його види, механізм дії при виникненні цькування в колективі.

Результати проведеного анкетування засвідчили, що всі респонденти знайомі з поняттям «булінг». Але тільки двоє з опитаних правильно вказали всіх учасників булінгу. Решта вважає, що учасником булінгу є тільки «агресор» або тільки «жертва». П'ять із опитаних учнів серед видів булінгу визначили тільки такі види, як «фізичний», «психічний» та «кібербулінг». Троє з респондентів у відповіді на питання про відмінність цькування і сварки вважають, що булінг – це сварка. На думку шести опитаних – про випадок булінгу потрібно повідомити вчителя, четверо вважають – батьків, а двоє думають, що нікому не треба казати про цькування.

Таким чином, результати анкетування засвідчили досить спрощений рівень уявлень підлітків про булінг, недостатні

знання щодо видів булінгу, його причини, прояви, учасників, механізми подолання, наслідки, зокрема, види юридичної відповідальності щодо осіб, винних у вчиненні булінгу. Саме тому вважаємо, що проведення профілактичної роботи з наданням підліткам всебічної інформації про булінг є важливим психолого-педагогічним завданням, вирішення якого дозволить максимально оптимізувати та покращити соціальне середовище закладу загальної середньої освіти, створить комфортні умови для навчання і виховання, підготовки до життя підростаючого покоління.

Келемен Й. Й.

КОМПАРАТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ НАПРЯМ У ПЕДАГОГІЦІ: СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

Порівняльна (компаративна) педагогіка є галуззю педагогічної науки, яка досліджує освітні теорії та практики систем освіти різних країн світу, порівнюючи особливості освітніх систем та визначаючи вплив національних, регіональних факторів на розвиток освіти. Метою педагогічної компаративістики є вивчення тенденцій в освітній галузі зарубіжних країн, основних відмінностей і спільних рис розвитку освіти в різних регіонах світу, перспективних напрямів освітньої політики в міжнародному контексті.

На погляд науковиці О. Локшиної, порівняльна педагогіка є повноцінною галуззю загальної теорії педагогіки, зміст якої полягає у виявленні, аналізі, оцінюванні подібних і відмінних ознак педагогічних систем різних країн та їх структурних елементів у взаємозв'язку з політичними, соціальними, економічними та культурними контекстами. Компаративістика – глибоко інтелектуальна наука, відокремлена від філософії, соціології, політології, яка спроможна забезпечувати загальне накопичення й осмислення педагогічного досвіду людства, сприяти удосконаленню на цій базі національних систем освіти,